

terminfo



terminfo

2₁₉₈₃

1983-06-30

Tekniikan Sanastokeskus ry:n tiedotuslehti

Päätoimittaja Elisa Stenvall

Liisankatu 16 B 13, 00170 Helsinki 17

Puhelin 90-669 529

Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Lehden aineisto on vapaasti käytettävissä

Sisällys

Julkishallinnon sanasto	1
Besök av arbetsgruppen för skogliga termer	2
Palontorjuntasanasto lausunnolla	3
TSK:n kirjaston uutuuksia	4
Ydinenergia-alan sanastotyö käynnistynyt	5
Understöd från Svenska Kulturfonden	6
ISO/TC 37/SC 2 och WG 5, Möten i april 1983	7
Fackspråksseminarium	8
Termistönkehittelykurssi	9
Termineuvonnan päiväkirjasta	11
Terminologia ja leksikografia kääntäjänkoulutuksessa	14
Sammandrag	24

Julkishallinnon sanasto

Valtiovarainministeriö on asettanut toimikunnan laatimaan 31.10.1983 mennessä ehdotuksen julkishallinnon sanaston tekemisestä. Sanaston tulee sisältää keskeinen ja selkeä julkishallinnon käsitteistö.

Toimikunnan tulee

1. rajata julkishallinnon sanaston yleinen alue
2. kartoittaa nykyiset alan kotimaiset ja ulkomaiset sanastot
3. selvittää sanaston käyttäjät ja heidän tarpeensa
4. tehdä ehdotus sanaston vaiheittaisen laatimisen organisaatio- ja muista voimavarajärjestelyistä.

Toimikunnan puheenjohtajana on ylitarkastaja Kaarlo Kuntsi valtiovarainministeriöstä ja jäsenet oikeus-, opetus- ja ulkoasiainministeriöstä, merenkulkuhallituksesta ja Tekniikan Sanastokeskuksesta. Sihteereinä ovat Kai Wiitanen oikeusministeriöstä (puh. 90-160 2651) ja Peter Nordqvist Tekniikan Sanastokeskuksesta (puh. 90-669 529).

Valtion elinten tiuhenevat kansainväliset yhteydet aiheuttavat jatkuvasti lisääntyvää vieraiden kielten käyttöä. Asioiden hoitoon kuuluu yhä useammin kotimaisten ilmiöiden käsittely vierailta kielillä taikka vieraskielisen aineiston muuttaminen kotimaisille kielille. Käytettävissä olevat apuneuvot ovat näiltä osin puutteellisia, ja etenkin uusia ilmiöitä joudutaan usein selvittämään jopa päällekkäisesti.

Toistaiseksi ei minkään valtion elimen toimialaan kuulu tällaisten asioiden koordinointi. Yksittäisiä hankkeita

mm. valtion virastojen ja laitosten nimien vieraskielisten vastineiden löytämiseksi on ollut, mutta käytössä olevat nimet saattavat poiketa lähteistä.

Keskeisen hallinnon sanaston kokoamiseen tarvittavaa aineistoa lienee melko runsaasti hajallaaan valtionhallinnon eri osissa. Koottuna tämä aineisto hyödyttäisi käyttäjiä huomattavasti tehokkaammin kuin nyt, ja samalla sitä voitaisiin laajentaa ja yhdenmukaistaa.

Besök av arbetsgruppen för skogliga termer

Den 10. maj besöktes TSK av fyra medlemmar från Central-skogsnämnden Skogskultur - arbetsgruppen för behandling av skogliga termer.

Arbetsgruppen diskuterar och ger rekommendationer om skogsteknologiska termer och definitioner. Materialet kommer möjligen att publiceras som ett lättläst illustrerat häfte som också innehåller motsvarigheter på finska. Ett exempel på diskussionsunderlag är följande urval av termer inom virkesmätning.

kuutiomäärä
latvakiintomittaus
keskuskiintomittaus
mittaustodistus
ratapölkkyaihiö
junttapaalu
tasaavat luokat

volym
toppmätning av fastvolym
mittmätning av fastvolym
mätbesked
sliperstimmer
pålningstimmer
utjämnade klasser

Arbetsgruppens sekreterare: Annika Selander,
tel. 90-441 307.

Palontorjuntasanasto lausunnolla

Alun kolmatta vuotta kestäneen palontorjuntasanastoprojektin työn tulos on lausuntokierroksella. Sanastoluonnoksessa on noin 700 termiä, niiden määritelmät suomeksi, vastineita suomenruotsiksi, ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja venäjäksi, lisätietoja sisältäviä liitteitä sekä luettelo alalla käytettävistä lyhenteistä. Tavoitteena on ollut palontorjunnan kanssa joko työkseen tai muuten tekemisiin joutuvien työn helpottaminen käsitteitä selventämällä ja termejä yhdenmukaistamalla.

Lausuntoja on pyydetty noin 30. Ne käsitellään kesän ja syksyn kuluessa. Sanasto julkaistaan TSK:n julkaisusarjassa, ja tiedot jäävät myös TSK:n termipankkiin.

Sanastoa laadittaessa oli vaikeaa alueen rajaus: palontorjunta liittyy hyvin moneen tekniikan ja yhteiskuntaelämän alaan, joten joskus on jouduttu sivuamaan muutakin käsitejärjestelmien aukottomuuteen pyrittäessä. Komitea toivoo, että tulevaisuudessa saataisiin sanastoja kemian ja fyysiikan, rakentamisen, viestiliikenteen, hengityssuojainten, pumpputekniikan jne. aloilta.

Sanaston jaottelu on seuraava: palontorjunta, palaminen, palonennakointi, palokunnan työt, kalusto, onnettomuudet, palo- ja pelastustoimi sekä lyhenteet.

Suomen Palontorjuntaliitolla on tarkoitus kutsua pysyvä lautakunta seuraamaan alan kehitystä ja täydentämään sanastoa.

Lisätietoja saa sanastoryhmän sihteeriltä Tellervo Hyttiseltä, puh. 90-649 233/31.

TSK:n kirjaston uutuuksia

Asfalttialan sanasto. Päällystealan neuvottelukunta PANK, Rakentajain Kustannus Oy. Helsinki 1982. 490 s. Fi, Sv, E, D, F.

Betonitekniiikan sanasto. Rakel Toivola. VTT Tiedotteita 189. Espoo 1983. 304 s. E, D, Fi.

Byggnadskalendern 1983. Svensk-finsk och finsk-svensk byggordsamling s. 1087 - 1130. Svenska Byggmästareförbundet i Finland r.f. 1982.

Englantilais-suomalainen elektroniikan sanakirja. Petri Hukki, Urpo Pakarinen. Elektroniikka & Automaatio, Insinööritieto Oy. 1983. 372 s.

NC-sanasto. Tekninen tiedotus 8/82. Metalliteollisuuden Kustannus Oy. Helsinki 1983. 107 s. E, Fi, Sv, D, F.

Nordisk förvaltningsordbok. Pohjoismainen hallinnon sanasto. Nordiska rådet & Föreningarna Norden. Göteborg 1983. 283 s. Fi, Da, Is, No, Sv.

Svensk-finsk fastighetsteknisk ordlista. Suomalais-ruotsalainen kiinteistötekniillinen sanasto. Maanmittaushallitus. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1983. 158 s.

Tekniillinen patosanasto. Suurpadot - Suomen Osasto ry. Helsinki 1983. 220 s. E, F, D, Fi.

Uusi autotekniikan sanasto. Autoalan Koulutuskeskus & Suomen Autotekniillinen Liitto 1983. 367 s. Fi, Sv, D, E.

Ydinenergia-alan sanastotyö käynnistynyt

Ydintekniikan sanaston tekeminen on alkanut. Sanaston tehtävänä on olla apuna ydintekniikan ammattilaisille ja ydintekniikasta kiinnostuneille sekä viranomaisille, toimikunnille että yhdistyksille ydintekniikan kielen käytössä. Tavoitteena on selkeyttää hämärästi määriteltyjä käsitteitä yhdenmukaistaa kirjavaa termistöä ja vakiinnuttaa hyväksi havaittuja termejä. Sanastossa määritellään ydintekniikan käsitteitä suomen kielellä mahdollisimman lyhyesti ja selkeästi.

Sanastoa tehtäessä otetaan huomioon käsitteistön hierarkkinen rakenne ja käsitteiden väliset loogiset kytkennät. Mukaan liitetään vieraskieliset, ainakin ruotsin- ja englanninkieliset, lähinnä samaa merkitsevät vastineet.

Sanaston laatutavoitteet ovat korkeat, laajuus sen sijaan on rajattu noin 500 termiin.

Sanasto tehdään käyttäen hyväksi Tekniikan Sanastokeskuksen apua. Käytössä on mm. TSK:n sanastotyöhön suunniteltu ATK-systeemi, joka olennaisesti vähentää käsin tehtävän paperityön määrää.

Työn ensimmäinen vaihe on sanojen kerääminen. Tämän vuoksi työryhmä lähestyy nyt kaikkia alalla toimivia: lähettäkää sihteerille työssänne tai muualla vastaantulleita ydintekniikan ammattisanoja, joita kokemuksenne mukaan käytetään yleisesti väärin, joille haluatte pyhittää vain tietyn merkityksen tai jotka eivät ole yleisessä käytössä mutta ovat mielestänne niin hyviä, että niiden pitäisi olla. Työn alkuvaiheessa ei kannata olla liian kriittinen sanojen valinnassa. Kaikenlaiset sanat, sanaluettelot

ja vihjeet hyvistä, myös ulkomaisista sanastoista ovat tervetulleita.

Lisätietoja saa sanastoryhmän sihteeriltä Martti Kätkältä VTT/YDI, Lönnrotinkatu 37, Helsinki 17, puh. 90-648 931.

Understöd från Svenska Kulturfonden

Delegationen för Svenska Kulturfonden har beviljat Centralen för Teknisk Terminologi ett understöd på 10 000 mark för upprätthållande av svensk fackspråksrådgivning och betjäning vid föreningens byrå.

Centralen för Teknisk Terminologi är en tvåspråkig förening, vars främsta uppgift är att få till stånd finsk- och svenskspråkiga ordlistor inom teknikens olika områden. Till terminologicalentralens övriga uppgifter hör bl.a. termrådgivning och termgranskning, upprätthållande av ett bibliotek och kurser i terminologins teori och ordlistearbete. Därtill kommer verksamhetens tyngdpunkt under de närmaste åren att till en del förskjutas över till planering och upprättande av en termbank.

Inom samtliga ovannämnda arbetsfält intar svenskan en viktig ställning. Det har visat sig att inemot 40 procent av de termfrågor som riktas till terminologicalentralen berör svenska termer.

Behovet av svenskspråkiga ordlistor samt av rådgivning på svenska i fråga om termer och fackspråk är alltså uppenbart.

ISO/TC 37/SC 2 och WG 5

Möten i april 1983

Christer Laurén

TC 37 är inom internationella standardiseringsorganisationen den kommitté som ansvarar för standarder som ger principer och metoder för det terminologiska arbetet.

Subcommittee 2 diskuterade främst DP 639, Language code and authority symbol, vid sitt möte i Offenbach 18-19.4

I den omröstning inom kommittén som hade föregått mötet fick DP 639 i sin senaste version 9 röster för och 3 emot. Bland annat hade Finland och Sverige röstat emot.

DP 639 grundar sig nu på språkens egna namnformer. Argument som framförts mot den principen är bl.a. risk för sammanblandning med landskod och mnemotekniska aspekter. *su* som internationell förkortning för finska kan för övrigt därtill innebära vissa problem marknadsföringsmässigt: *fi* är ändå redan internationellt bekant. Också en kommentar av Japan hade samma kritik: *ni* ansågs kunna orsaka svårigheter internationellt och man krävde att *ja* skulle tas in i standarden för japanska.

Majoriteten av de närvarande ville inte frångå principen man valt att följa. Man ansåg att man kunde inarbeta kommentarer man fått. Omröstningsresultatet ansågs inte hindra fortsatt arbete på DP 639 enligt samma princip man inlett det med. En enda justering gjordes: ett land som i likhet med Japan krävde en annan princip för sin förkortning måste tillmötesgå.

Working Group 5, Vocabulary of terminology, grundades 1981. Arbetsgruppens uppgift är att revidera R 1087,

Vocabulary of terminology. Vid ett möte i Wien i september 1982 hade ett urval begrepp gjorts för de kapitel som tänktes ingå. För det sjunde kapitlet Theory of, training in and practical applications of terminology and lexicography, hade det inte givits annat än en kapitelrubrik. För detta kapitel hade mötet enligt planerna ett förslag utarbetat av Danmark och försett med kommentarer av Finland och Österrike. Eftersom kapitlet kommer att innehålla material som inte hittills är tänkt för andra standarder, är det också det mest arbetskrävande. Även om ämnesområdet är viktigt kan man undra om det är lämpligt att behandla i en standard; kanske svårigheterna att göra framsteg i diskussionerna berodde på detta. WG 5 sammaträdde 21-22.4 i Frankfurt.

SC 2 siktar på ett följande möte senast i september 1984. Bl.a. fick Österrike, Tyskland och Finland i uppdrag att utarbeta ett förslag för R 919. Guide for the preparation of classified vocabularies, utgående från bl.a. ett kanadensiskt och ett österrikiskt dokument.

WG 5 skall ha sitt följande möte i början av december 1983. För att komma framåt i arbetet med kap. 7 skall medlemmarna inom tre månader efter Frankfurtmötet sända kommentarer till enskildheter i det danska förslaget.

Fackspråksseminarium

Ett seminarium angående svenskt fackspråk i Finland anordnas 12 - 13.10.1983 vid Vasa sommaruniversitet med prof. Christer Laurén som ordförande.

Vasa sommaruniversitet, kansli, Rådhusgatan 29, 65100 Vasa 10, tel. 961-121 663.

Termistönkehittelykurssi

Tekniikan Sanastokeskus järjesti toukokuussa kaksipäiväisen termistönkehittelykurssin. Osallistujia oli noin 30: kääntäjiä ja muita työssään ammattikieltä tarvitsevia tutkimuslaitosten ja yritysten toimihenkilöitä.

Kurssilla perehdyttiin keskeisiin terminologian käsitteisiin ja sanastonteon periaatteisiin ja ongelmiin sekä kuultiin esitelmä vuonna 1984 avattavaksi suunnitellusta termipankista ja sen käyttömahdollisuuksista.

Koska aihe on laaja, tuli kurssin aikataulusta melko kireä. Runsaan teoria-aineksen omaksumista yritettiin helpottaa soveltamalla sitä käytäntöön ryhmitöissä. Niiden avulla harjoiteltiin mm. käsitejärjestelmien rakentamista, määritelmien arviointia ja termilomakkeen käyttöä.

Osallistujia pyydettiin lopuksi arvioimaan kurssia ja tekemään parannusehdotuksia. Palaute oli yleensä hyvin myönteistä, kurssia pidettiin hyödyllisenä. Laajasta aiheesta olisi monen kurssilaisen mielestä riittänyt asiaa pitempäänkin kurssiin. Joku ehdotti nelipäiväisen kurssin pitämistä kahdessa jaksossa, jolloin jaksojen väliin jäävänä aikana kurssilaiset voisivat sulatella alkupuolen teoriatietoa ja tehdä mahdollisesti kotitehtäviä. Varsinaisille sanaston tekijöille ehdotettiin järjestettäväksi pitempi ja perusteellisempi kurssi.

Kurssin opetuksesta ja järjestämisestä vastasivat Heidi Suonuuti, Elisa Stenvall, Peter Nordqvist ja Eila Ahponen. Tekniikan Sanastokeskuksen ulkopuolelta kertoi palontorjuntasanastoryhmän sihteeri Tellervo Hyttinen värikkäästi

kokemuksistaan sanaston teosta, niin iloista kuin vaikeuksistakin.

Omalta osaltaan kurssin järjestämisessä auttoi myös Rank Xerox, joka tarjosi käyttöön tilat ja apuvälineet ja järjesti ruokailun toimitiloissaan Mankkaalla; tästä heille kiitokset.

NORDISK TIDSSKRIFT
FOR FAGSPROG OG TERMINOLOGI

NORRÆNT TIMARIT
UM FAGMÁL OG IDORD

NORDISK TIDSSKRIFT
FOR FAGSPRÅK OG TERMINOLOGI

POHJOISMAINEN
ERIKOISKIELTEN JA TERMINOLOGIAN
AIKAKAUSLEHTI

NORDISK TIDSKRIFT
FÖR FACKSPRÅK OCH TERMINOLOGI

Uusi aikakauslehti on ilmestynyt. Ensimmäinen numero on 16-sivuinen ja siinä käsitellään mm. pohjoismaista termityötä, ammattikieliä kaksikielisessä maassa (Norjassa) sekä kielenhuoltoa terminologian näkökulmasta. Nordisk Kulturfond tukee taloudellisesti kahta ensimmäistä numeroa.

Lehdestä kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä suomalaisiin toimittajiin. Pieni määrä ilmaisia näytenumeroita on vielä saatavana.

Marianne Nordman, Vaasan korkeakoulu, Raastuvankatu 31, 65100 Vaasa 10, puh. 961-122 511.

Risto Haarala, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Liisankatu 16 A 8, 00170 Helsinki 17, puh. 90-628 067.

Termineuvonnan päiväkirjasta

Heidi Suonuuti

Sääntöjensä mukaan TSK:n ensisijainen tehtävä on sanastojen aikaansaaminen. Tätä sääntöä henkilökunta noudattaa mielellään. Päivittäinen osallistuminen termineuvontaan on saanut meidät vakuuttumaan siitä, että tarvitaan sekä käsitteiden selventämistä, että vieraskielisten vastineiden etsimistä ennen kuin ammattikielen termit selviävät lukijoille ja kääntäjille.

TSK:n tehtäviin sanastotyössä kuuluu erityisesti sanastotyöryhmien perehdyttäminen terminologian teoriaan ja työmenetelmiin. Sen ensimmäisiä oppeja on selvittää sanaston kohderyhmä eli kenelle sanastoa tehdään.

Sanastokeskuksessa työskentelevä saa antoisimmat kontaktinsa kohderyhmäänsä, sanaston käyttäjiin juuri termineuvonnan kautta. Toivoisimme vain, että tämä yhteys voisi olla vielä paljon tiiviimpi ja tehokkaampi. Jokainen soitto, johon vastaa nauhoitettu tiedotus jättää tietoa vaille paitsi soittajan myös TSK:laisen. Kuulemat- ta jäi ehkä tärkeä kysymys, joka olisi vaikuttanut tekeillä olevan sanaston sisältöön. Me täällä Liisankadulla teemme parhaamme, että nauhoitettuja tiedotuksia tarvittaisiin mahdollisimman vähän. Sitä varten rakennamme termipankkia ja yritämme hankkia lisää resursseja mm. jäsenkuntaa laajentamalla. Näihin asioihin palaamme vielä tarkemmin syksymmällä. Kesäloman alkaessa seuraavassa näytteeksi muutama hyödyllinen ja huvittava poiminta termineuvonnan päiväkirjasta.

Mikä on ministerin poliittinen tiheys?

Kysymys: Tekstejä tarkastaessani olen seurannut myös kielikuvien termistöä. Nyt kun fysiikassa on ominaispaino muutettu tiheydeksi, herää kysymys, pitäisikö kielikuvissakin ruveta käyttämään uutta termiä? Vieläkö voi puhua ministerin poliittisesta ominaispainosta vai onko ruvettava puhumaan ministerin poliittisesta tiheydestä? Onko ministerin poliittinen tiheys huvittava vai harhaanjohtava?

Vastaus: On kyllä, molempia. Parasta jättää poliittisesti tiheä ministeri varmuuden vuoksi vielä odottamaan vuoroaan.

Globaalisäteilyn voimakkuus

Kysymys: Mikä termi sopisi kuvaamaan auringosta maahan suoraan tai heijastuen tulevan säteilyn määrää, joka ilmoitetaan MJ/m²? Entinen termi **kokonaissäteily** aiheuttaa sekaannusta, koska sen suora englantilainen vastine **total radiation** on otettu muuhun käyttöön.

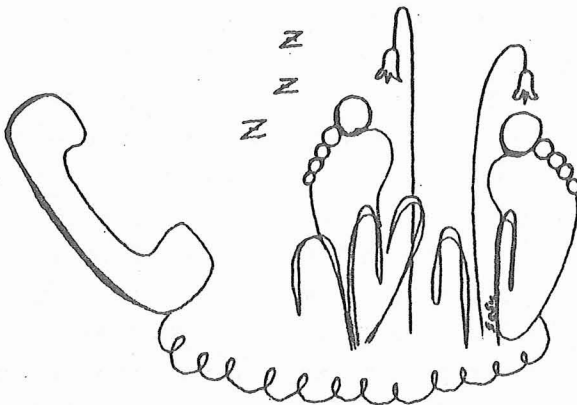
Vastaus: Tuleva energia mitataan varmasti jotakin ajanjaksoa, vuotta, vuorokautta tms. kohti. Mitattava suure on auringosta tulevan kokonaissäteilyvirran tiheys. Termi on suppean asiantuntijapiirin käytössä, joten yhdenmukaisuus muihin kieliin voidaan ja kannattaa säilyttää. Valaistuksesta vastaavan mallin mukaan päädyttiin yhdessä kysyjän kanssa suosittamaan termiä

globaalisäteilyn voimakkuus Sv globalstrålning
 E global sun radiation

Huipputekniikka

Kysymys: Mikä ero on korkealla teknologialla ja huipputekniikalla?

Vastaus: Asia on sama. Huipputekniikka on kielitoimiston ja myös TSK:n suositus vastineeksi englannin termille **high technology**. Harhaanjohtava **korkea teknologia** -käänöslaina elää kuitenkin sitkeästi. Osmo Ranta kirjoitti vuonna 1980 TSK:n tiedotuslehdessä mm. seuraavasti: "Viime aikoina on tiedotusvälineitten kirjoittelussa ruvennut yhä useammin esiintymään **teknologia** sellaisissa paikoissa, missä ennen olisi ilman muuta kirjoitettu **tekniikka**. Suomenkielisessä tekniikan kielessä **teknologialla** on ollut vanhastaan oma merkityksensä - oppi raaka-aineiden valmistuksesta käyttökelpoiseen muotoon. Näyttää siltä, että tekniikan ammattimiehet eivät niin paljon lankea **teknologian** asiattomaan käyttöön kuin muut kirjoittajat. Kyseessä taitaa olla enemmän kirjoittajan mieltymys **teknologiaan** kuin mikään asiallinen ero."



Termineuvonta on kesälomalla heinäkuun. Vastaamme kyselyihin taas 1. elokuuta alkaen, päivittäin klo 9.00 - 12.00.

Uusitun kääntäjänkoulutuksen terminologis-leksikografisista komponenteista

Paul Kostera

Kouvolan, Savonlinnan, Tampereen ja Turun kieli-instituutit, joista vanhimmat harjoittivat jo 1960-luvun puolivälistä lähtien diplomikielenkääntäjän- eli DKK-koulutusta, valtiollistettiin toissa vuonna. Tällöin niistä tuli korkeakoulutasoisen tutkinnonuudistuksen piiriin kuuluvia yliopistollisia kääntäjänkoulutuslaitoksia (KKL). Kolmi-vuotinen käytännöllistavoitteinen DKK-koulutus on siten laajentunut 160 opintoviikon eli noin 5 vuoden pituiseksi, edelleenkin pää- ja sivuaineen opinnot käsittäväksi kääntämisen ja tulkinnan koulutusohjelmaksi, FK-tutkin-noksi. Esimerkiksi Joensuun korkeakoulun kielten osaston Savonlinnan KKL:n pääkielinä ovat englantia, saksa ja venäjä sekä sivukielenä edellisten lisäksi ruotsi. Yksi opintoviikko (ov) tarkoittaa luennoista/harjoituksista ja kotityöstä/kirjastotyöskentelystä koostuvaa ohjeellista eli keskimääräistä 40 tunnin pituista opintojaksoa.

Koulutusohjelma koostuu yleis-, aine- ja syventävistä opinnoista. Yleisopinnojen laajuus on vähintään 30 ov, aineopinnojen vähintään 80 ov (josta pääaineen opintoja on vähintään 35 ov) ja syventävien opintojen noin 5 ov (josta tutkielmaseminaarin + tutkielman osuus on 5 ov + 15 ov). Opetussuunitelmaan on sisällytetty entistä enemmän kielitieteellisiä sekä kääntämisen teorioita ja metodeja koskevia opintojaksoja. Koulutusohjelman suorittaneella on siten käytännön työssä tarvittavien tietojen ja taitojen lisäksi myös valmius tieteelliseen jatkokoulutukseen.

Erikoisalojen opetus ja terminologia

DKK-koulutuksen eräänä tavoitteena oli kohottaa erikoisalojen käännösten laatutasoa maassamme. Opetussuunnitelmaan kuuluikin alun alkaen melko monipuolinen erikoisalojen opetus:

- suomalaisten (ulkopuolisten) asiantuntijoiden (insinöörien, ekonomien, asianajajien ym.) luentoja;
- koti- ja ulkomaisten lehtorien pitämiä vieraskielisiä johdantokursseja ja teksti- yms. seminaareja, joissa opetuksen tueksi jaettiin esim. erikoisalan vieraskieliseen oppikirjaan liittyvä, opettajan laatima kaksikielinen kronologinen sanasto; sanalistoja laadittiin jonkin verran myös oppilastyönä;
- käännös- ja neuvottelutulkintaharjoituksia.

Opetuksessa pitäydyttiin kunkin erikoisalan keskeisten osa-alueiden peruskäsitteisiin ja keskeiseen kielelliseen ainekseen.

Tämäkin hyväksi havaittu DKK-koulutuksen osaperinne on siirretty yliopistolliseen koulutusohjelmaan lähes sellaisenaan. Erikoisalojen opetus sisältyy osaksi yleisopintoihin 7 ov:n laajuisina vaihtoehtoisina yleisopintojaksoina (Savonlinnassa mm. sosiologia, psykologia, julkishallinto ja oikeus, kansantaloustiede ja ekologian perusteet) sekä aine- ja syventäviin opintoihin. Erikoisalojen opintojen laajuus on aineopinnoissa 6 ov (= 3 erikoisalan johdantokurssit á 1 ov, kahden erikoisalan kielen perusteet pääaineessa á 1 ov ja sivuaineessa yhden erikoisalan 1 ov). Yhden erikoisalan syventävien opintojen laajuus on 9 ov. Erikoisalojen opetus alkaa kaikissa KKL.issä aineopintojen osalta ensi syksynä. Erikoisaloja

ovat Savonlinnan KKL:ssä tekniikka ja teollisuus, kauppa ja talous sekä oikeus ja hallinto.

Erikoisalan kielen - siis myös terminologian - systemaattisempi tarkastelu ja teoreettisempi analysointi jäänee uudenkin koulutusohjelman edellä hahmotellussa opetuksessa, jossa tulevan FK-kääntäjän on tarkoitus - hyvin rajallisista aikapuitteistakin johtuen - omaksua vain pieni osa erikoisalan kokonaiskäsitteistöstä, pakostakin eksemplaarisesti eli jonkin verran sattumanvaraiseksi ja pintapuoliseksi joka tapauksessa koulutusohjelman yleistavoitteiden vuoksi käänös- ja tulkintapainotteiseksi. Erikoisalan sanastot, joihin edellä viitattiin, eivät useinkaan perustuneet oikeaoppiseen sanastotyöhön. Tämäkin puute johtui lähinnä ajan niukkuudesta. Nämä ilmeiset aukot ovat paikattavissa opetussuunnitelmallisoin toimenpitein.

Terminologian teoria ja sanastotyö

Terminfon toimituksen pyytämässä raportissa tehdään seuraavassa selkoa miten Savonlinnan KKL:ssä (muissakin KKL:issä lienee vireillä samantapaisia hankkeita) aiotaan ensi syksystä lähtien antaa opiskelijalle erikoiskielistä ensinnäkin teoreettisia tietoja, jotta hän voisi tulevassa suudessa tehokkaasti perehtyä sen erikoisalan kieleen, jolla hän kulloinkin työskentelee; Suomessahan (varsinkin freelance-) kääntäjät joutuvat hankkimaan elantonsa ottamalla vastaan työtehtäviä hyvinkin monelta eri alalta.

Tällaista yleistä teoreettista tietoa, jolla on myös käytännön sovellusarvoa, antaa terminologian teoria (yleinen terminologiaoppi).

Toiseksi: Erikoisalujen tietomäärän jatkuvasti kasvaessa ja kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä termipankkien muodossa on terminologiatyö käymässä yhä tärkeämmäksi. Kääntäjä joutuu - vallankin Suomen tapaisessa pienen kielen maassa - käyttämään yhä enemmän terminologin työmenetelmiä. Hänen tulee siis jo opiskeluvaiheessa saada perustiedot terminologiatyöstä eli erikoisalujen käytännön sanastotyön periaatteista ja menetelmistä.

Syventävien opintojen alkupuolen pakollisiin metodiopintoihin (yht 3 ov) sisältyvä terminologian teoriaa ja sanastotyötä käsittelevä kurssi (1 ov) tulee jakautumaan kaikille opiskelijoille yhteiseen ylikieliseen luentosarjaan (14 h) ja kielikohtaisiin harjoituksiin (14 h). Kursin primäärinen tavoite, pääsisältö ja keskeinen oheiskirjallisuus käyvät ilmi artikkelin lopussa olevasta opintojakson kuvauksesta (liite 1).

Kurssi toteutetaan 3. opiskeluvuoden syyslukukaudella. Näin tämä kurssi sekä tukee samanaikaisesti alkavia erikoisalujen johdantokursseja ja erikoisalujen kielen perusteita käsitteleviä kursseja että pohjustaa vuotta myöhemmin alkavia erikoisalun syventäviä opintoja.

Terminologiakurssin luentoihin perustuvat terminologiaharjoitukset koostuvat alustavien suunnitelmien mukaan seitsemästä kaksoistunnista, joiden alustavat aiheet ovat seuraavanlaisia:

1. erikoisalujen sanakirjojen käyttöharjoittelu
2. termipankin hyväksikäyttöön liittyvä harjoitus
3. dokumentointiharjoitus

4. sanastotyön rajaamisharjoitus
5. määritelmäanalyysi
6. käsitejärjestelmien laadinta
7. termin- ja vastineenmuodostus

tai 3 - 7: yleiskieltä lähellä olevan erikoisalan (esim. matkailun) pienoissanastoprojekteja pienryhmätyönä.

Erikoisalojen pienoissanastoharjoitukset voitaisiin käsitäkseni mukaan toteuttaa luontevammin ja tehokkaammin vuotta myöhemmin pidettävien erikoisalojen seminaarien yhteydessä. Tällöin opiskelija on omaksunut jo jonkin verran erikoisalojen peruskäsitteistöä. Suomalainen asiiantuntijakin olisi tässä vaiheessa kytkettävissä näihin harjoituksiin.

Terminologiakurssin perimmäisenä tarkoituksena on antaa opiskelijalle (jo ennen 4. opintovuoden erikoisalan käännösharjoituksia) perusvalmius

- a) ymmärtää erikoisalan käsitteistön ja kielen hallinnan vuorovaikutussuhdetta;
- b) ymmärtää terminologian merkitys erikoisalojen käännösten laatuun vaikuttavana tekijänä;
- c) käyttää erikoisalojen sanakirjoja kriittisesti;
- d) käyttää luotettavaa sanastotyömenetelmää, kun työelämässä on selviydyttävä erikoisalan vaikeista käännöstilanteista, jolloin ei pienen kielen maassa useinkaan ole käytettävissä valmista erikoissanakirjaa tai terminipankin palveluja.

Terminologiakurssi pyrkii lisäksi innostamaan - ainakin muutamia - opiskelijoita

- e) tekemään koulutusohjelman loppuvaiheissa tutkielman eli diplomityönsä terminologian alalta;

- f) osallistumaan myöhemmin käytännön sanastotyötä tekevien ryhmien toimintaan terminologisia menetelmiä tuntevina kääntäjinä, joilla on jonkin verran tietoja myös kielitieteestä ja erikoisaloista;
- g) analysoimaan erikoisalojen kieltä ja terminologiaa teoreettisemmin tieteellisissä jatkokoulutusvaiheissa liseniaattityön, väitöskirjan tai muun tutkimuksen muodossa.

Tässä yhteydessä on mieluisaa korostaa, että kehiteltäessä em. opetussuunnitelmia on voitu tukeutua melko runsaan terminologisen kirjallisuuden lisäksi (vrt. liitteet 1 ja 2)

- Tekniikan Sanastokeskuksen johtajan Savonlinnassa taannoin pitämään, terminologian teoriaa ja käytännön sanastotyön menetelmiä käsitelleeseen parin päivän mittaiseen virikkeelliseen kurssiin,
- Nordtermin puitteissa Oslossa 1981 järjestetyn, terminologian opetusta kartoittaneen symposiumin raporttiin,
- Kööpenhaminan kauppakorkeakoulun kielten laitosten ja terminologiaosaston uraauurtaviin kokemuksiin, joihin olen voinut tutustua kirjallisuuden lisäksi
- Vaasan korkeakoulussa viime kesänä järjestetyn, erikoisaloja ja terminologiaa käsitelleen kaksiviikkoisen pohjoismaisen tutkijakurssin aikana solmittujen henkilökohtaisten kontaktienkin avulla (mm. Heribert Picht).

Savonlinnan KKL pyrkii lähitulevaisuudessa hankkimaan tietokoneen näyttöpäätteineen ja tekstinkäsittelylaitteineen. Mm. siinä tarkoituksessa Joensuun korkeakoulu

järjesti tänä keväänä Savonlinnan toimipisteiden henkilökunnalle tietokoneen käytön alkeiskurssin ja lähetti artikkelin kirjoittajan Tukholmassa toukokuun alussa pidettyyn nelipäiväiseen Nordterm-kokoukseen, johon liittyvän kolmpäiväisen seminaarin aiheena oli tietokoneavusteinen sanastotyö (ja termipankit).

Edelläkuvatunlainen terminologiakurssi on niitä opintojaksuja, jotka olisi käsitykseni mukaan syytä sisällyttää DKK-täydennyskoulutusohjelmiin. Myös seuraavat kaksi uutta kurssia lienevät DKK-kääntäjillekin hyödyllisiä.

Kulttuuriterminologia ja leksikologia

Savonlinnan KKL:n opetussuunnitelmiin on sisällytetty kaksi muutakin sanastoa analysoivaa, edellä kuvattujen terminologisten tavoitteiden suuntaista kurssia. Nämäkin opintojaksot, jotka toteutetaan 2. opintovuonna, ovat pakollisia.

Kielitieteellisiin yleisopintoihin lukeutuvan kulttuuriterminologian luentosarjan (28 h) tavoitteena on latinan (ja kreikan) kielen ja nykykielissä esiintyvien sivistys-sanojen välisten yhteyksien tunnistaminen.

Aineopintoihin sisältyvä kielikohtainen leksikologian ja leksikografian luentosarja (28 h) perehdyttää opiskelijan kokonaisvaltaisesti kyseisen kielen yleissanastoon, niin että hän pystyy esim. yleiskielen käännöstilanteissa tekemään mielekkäitä yksittäisratkaisuja saamansa sanastollisen kokonaiskuvan pohjalta (ks. myös liite 2).

Terminologinen tutkimusraivio

Edellä kuvattua erikoisalojen ja sanaston opetusta tulevat siis ensi syksystä lähtien antamaan KKL:n lehtorit em. ulkopuolisten erikoisalan asiantuntijoiden tukemina. Lähitulevaisuudessa valittaneen jokaiseen KKL:ään yksi apulaisprofessori kuhunkin pääkieleen. Terminologisten tutkielmien (diplomitöiden) ja maamme orastavan terminologisen tutkimusatmosfäärin kannalta olisi kovin toivottavaa, että kussakin KKL:ssä olisi ainakin yksi terminologiseen tutkimukseen suuntautuva apulaisprofessori. Kynnettävä raivio on ilmeisen laaja ja kantoinen, siis haastava.

Liite 1

Joensuun korkeakoulu
Savonlinnan kääntäjäkoulutus-
laitos

Syventävien opintojen
metodiopinnot (3 ov)

Täydennetty ote
opetussuunnitelmasta
lukuvuodeksi 1983-1984

Luennot ylikielinen
ja harjoitukset kieli-
kohtainen opintojakso

NIMI

Terminologian teoria ja sanastotyö

TAVOITE

Perehdyttää opiskelija ammatillisen erikoissanaston tutkimukseen, kuvailuun, käyttöön ja niihin liittyviin ongelmiin. Tutustuminen erityyppisiin erikoissanakirjoihin/erikoissanastoihin.

SISÄLTÖ

Yleiskieli contra erikoisalojen kieli sekä sen termistö ja tutkimus.
Yleinen terminologian teoria:
termi (mistä uudet termit ja millainen on hyvä termi),
käsite (käsitepiirteet ja käsitejärjestelmät),

tarkoite ja määritelmä.
Sanastotyön suunnittelu ja toteutus. Aakkoselliset, systemaattiset ja standardisoidut sanastot (ISO:n, DIN:n, SFS:n ym. standardit). Teknikaan Sanastokeskus, Nordterm, Infoterm, ISO/TC 37, termipankit.

OPETUS- JA
TYÖMUODOT

Luentoja 14 h, harjoituksia 14 h.

KIRJALLI-
SUUS

Oheiskirjallisuus:

ARNTZ & Picht, Einführung in die übersetzungsbezogene Terminologiarbeit. Hildesheim.

HAARALA, Sanastotyön opas. Helsinki.

MOLDE (TOIM.), Fackspråk. Lund.

RASMUSSEN (TOIM.), Special Issue on Terminology. CEBAL 5 (= 1979). Kööpenhamina.

RIIBER, Pilotstudie I. Excerpering af fagsprog (Manuel oparbejdning af tekstordsinventar). Beskrivelse, kommentarer, resultater, konklusioner. ARK 11/81. Kööpenhamina.

RIIBER, Specialstudie I. Klassifikation af fagområder i tosprogsleksikografien (med særligt henblik på de tekniske områder). Beskrivelse, resultater, konklusioner. ARK 14/82. Kööpenhamina.

SUONUUTI ET ALII, Sanastotyön käsikirja. SFS-käsikirja n:o 50. Helsinki.

WÜSTER, Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie. Wien.

Aikakausjulkaisut

SUORITUS-
TAVAT

Aktiivinen osallistuminen harjoituksiin.
Luentojen tenttiminen. Arvostelu: 3-1.

JÄRJESTÄJÄ

Kääntäjänkoulutuslaitos

AJANKOHTA

3 s1

Liite 2

Ote opetussuunnitelmasta
lukuvuodeksi 1983-1984

Aineopinnot
Saksan opinto-
jakso

NIMI Leksikologia ja leksikografia

TAVOITE Perekdyttää opiskelija nykysaksan yleissanaston koostumukseen, merkityspuoleen ja niissä tapahtuviin muutoksiin sekä tutkimukseen, kuvailuun, käyttöön ja niihin liittyviin ongelmiin.
Tutustuminen erityyppisiin yleissanakirjoihin.

SISÄLTÖ Sananmuodostus, lainasanat, fraseologia, merkityksenmuutokset; etymologia; semanttiset piirteet ja suhteet (antonymia, homonymia, hyponymia, polysemia, synonymia, sanaperheet ja -kentät); leksikaalinen purismi, sanastonhuolto; sanastontutkimus, sanakirjauksen yleiset periaatteet ja menetelmät; sanakirjojen typologia.

**OPETUS- JA
TYÖMUODOT** Luentoja 28 h.

**KIRJALLI-
SUUS** Oheiskirjallisuus:
DUDEN-GRAMMATIK (luvut Wortbildung ja Der Inhalt des Wortes und die Gliederung des Wortschatzes). Mannheim.
ISKOS & LENKOWA, Deutsche Lexikologie. Lenin-grad.
KROMANN ET ALII, Betydningsbeskrivelse og ordbogstyper inden for tosprogsleksikografien med saerligt henblik på en dansk-tysk ordbog. ARK 1/79. Kööpenhamina.
STEPANOWA, Methoden der synchronen Wortschatz-analyse. Halle.
VESIKANSA, Miljoona sanaa. Porvoo.
Aikakausjulkaisut.

**SUORITUS-
TAVAT** Luentojen tenttiminen. Arvostelu 3-1.

**JÄRJESTÄJÄ
AJANKOHTA** Kääntäjänkoulutuslaitos
2 sl-kl

Sammandrag

Paul Kostera skriver i sin artikel om den nya terminologisk-lexikografiska utbildningens målsättning och innehåll. Denna utbildning utgör en del av den förnyade översättarutbildningen. Den obligatoriska terminologikurs som genomförs vid t.ex. institutionen för översättarutbildning i Nyslott såväl inleder fackundervisningen som ger metodiska kunskaper och färdigheter för fackspråkliga och terminologiska diplomarbeten. (s. 14)

Finansministeriet har tillsatt en kommission med uppgift att göra ett förslag till utarbetande av terminologin inom den offentliga förvaltningen. Centralen för Teknisk Terminologi deltar i utredningsarbetet. (s. 1)

Brandvärnsordlistan har efter tre års arbete skickats på remiss till ca 30 instanser. Ordlisteutkastet omfattar ca 700 termer med definitioner på finska samt motsvarigheter på 3-5 språk. (s. 3)

Utarbetandet av en kärnteknisk ordlista har påbörjats. Ordlistan är avsedd närmast för experter och myndigheter. (s. 5)

Centralen för Teknisk Terminologi arrangerade i maj en två dagars terminologikurs för ca 30 översättare och av fackspråk intresserade tjänstemän. På kursen behandlades terminologins teori och termarbetets principer. (s. 9)

En ny samnordisk tidskrift för fackspråk och terminologi har utkommit. Tilläggsuppgifter om tidskriften kan fås av dess finländska redaktörer Marianne Nordman och Risto Haarala. (s. 10)

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS ry
CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI rf

Tekniikan Sanastokeskus ry TSK

Perustettu 1974.

Jäseniä 65 (aatteellisia yhdistyksiä, teollisuus- ja liikelaitoksia, valtion virastoja).
Toimii yhteistyössä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa.

Toimisto ja kirjasto
Liisankatu 16 B 13, 00170 Helsinki 17
Termineuvonta puh. 90-179 161 vain klo 9.00 - 12.00
Avoinna klo 8.00 - 16.15 (kesäisin 8.00 - 15.15)

TSK:n ensisijaisena tehtävänä on saada aikaan suomen- ja ruotsinkielisiä tekniikan eri alojen sanastoja. Sanastotyön päämuotoja ovat osallistuminen termityötä tekevien ryhmien työskentelyyn, lausuntojen antaminen, tarkistus ja neuvonta.

Kirjastossa on lähes 1000 tekniikan ja lähialojen sanastoa, käsikirjoituksia, yritysten ja laitosten sisäisiä sanastoja, SFS-standardit ja niistä tehty termikortisto, ISON ja GOSTin sanastostandardit ym.

Kirjastossa pidetään tiedostoa suomen ja ruotsin kieltä sisältävistä tekniikan ja lähialojen sanastoista ja sanastohankkeista, ja näistä tiedoista julkaistaan kahden vuoden välein luettelo Tekniikan sanastoja. Tarpeen mukaan tehdään myös erikoisalojen sanastoluetteloita.

TSK:n toimintamuotoja:

- | | |
|--|----------------------|
| - osallistuminen sanastotyöhön | - termityön kurssit |
| - termineuvonta | - tiedotuslehti |
| - kirjasto | - termipankki |
| - sanasto- ja sanastohanke-
tiedostot | - kielentarkistusapu |

